

ดอกไม้ในวรรณคดีไทย ๑๐

โดย ชักกลอน ๕๗ 27

๔๓ นางแย้ม

“ต้นโพไทรไม้้งอกตามชอกหิน อินทนิลนางแย้มสอดแซมสี
เหล่าลั่นทมร่มรอบขอบศิรี สุมาลีหล่นกลาดดูดาษดิน”

วรรณคดี : นิราศเมืองเพชร

ผู้ประพันธ์ : สุนทรภู่

“ชมดวงพวงนางแย้ม บานสลัมแย้มเกส
ติดความยามบังอร แย้มโอษฐ์ยิ้มพริ้มพรายงาม”

วรรณคดี : กาพย์เห่เรือ

พระนิพนธ์ : เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์(เจ้าฟ้ากุ้ง)

“พระจันทร์แจ่มกระจ่างแจ้ว ส่องแสงช่อดูไสว
นางแย้ม แย้มยิ้มอยู่ริมไพร เหมือนที่ไร่นางพิมเจ้ายิ้มแย้ม”

วรรณคดี : ขุนช้างขุนแผน

ผู้ประพันธ์ : สุนทรภู่

ดอกนางแย้ม *Clerodendrum Chinense*

Family *Verbenaceae*

ถิ่นกำเนิด จีนตอนใต้ เวียดนาม และ ไทยนี้

ชื่อท้องถิ่น มากมี แตกต่างไป

นางแย้มป่า กะลุมเป๋อ ปังชะมด

ทั้งเทียนหยด บั้งช้อน และ ลั่นทมใหญ่

ชั่งแอมเอ คนทีลื้อ บั้งช้อนไข่

บั้งลุมทาร์ ทีช้อยงใหม่ ไซ่น่ามี

นางแย้มป่า บานเจ็ดห้า ป่าเบญจพรรณ เป็นไม้พุ่ม ฟอร์มต่ำ ยามบานคล้าย

จากดอกขาว เกล็ดชมพู กิ่งดูดี แล่ดเบดสีนวล เป็นม่วงแดง สดชื่นไฟ

ลุมทาร์ แก้วไข่ ไตพิการ ริดสีดวงทวาร ฝิ่นคันทาย

บั้งลาวะ ชุ่นเหสีแดง ฝิ่นภายใน อาการระคาย ไข่อลื้อลม ข้างลมคันท

ไม้ประดับ ปรึ่มมมอ่ง ตั่งดาขมิ ตรีวารมณั ลมใจรัก ลมครลุมท

เป็นมาลา บูชาพระ ชนชะมาร พิศนงคราญ ป่านนางแย้ม แก่มนางนอ

ลิตีตย์พันธ์ ธรรมลิตีตย์

พิศดูไม้ ต้นงาม นามนางแย้ม
เป็นไม้สวย ดอกงามดี ที่หมายปอง

สวยแฉล้ม แฉล้มช้อย สวยละล่อน
อยากจับล่อน เป็นเจ้าของ ตรองตรึงใจ

เป็นไม้พุ่ม ลำต้นเตี้ย แต่ขึ้นตรง
ผลิตดอกขาว บานชมพู หูจับใจ

ต้องประสงค์ ผู้พบเห็น เป็นรักใคร่
ช่อดอกใหญ่ หอมรื่นรมย์ สมิใจหมาย

รากนางแย้ม ไข้แก้ไข้ ได้จะงัด
ลดความดัน ลงไปได้ ให้สบาย

ผลช้ำจัด แก้เหน็บขา เมื่อยลำหาย
เข้าย่นสาย โรคไข้หาย ได้ทุกคราว

นางแย้มเป็น ไม้ดี มีศักดิ์ศรี
แต่อันหนึ่ง ปรากฏถึง ช้างเรือกรา

มักเป็นที่ ชื่นชอบดู ในหมู่สาว
ทุกคนเฝ้า ดูแย้ม แฉ้มกว่าแย

ศรีวัฒน์ สุวรรณ

เดินเยื้องย่างเรียงร้อยขมิ้นนางแย้ม งามเหมือนแก้วมณีดวงนางปรางรูปสุม

สวดยศของผดพาสะดุดูดอารมณ์ ให้ชื่นชมภิรมย์รื่นชื่นฤทัย

ดอกนางแย้มออกเป็นกลุ่มบานชูช่อ แรกบานหนอดอกสีขาวยดงามใส

จากนั้นเบียดเบียนขมิ้นพริกกลับกลาย กลีบเลี้ยงเอยไกลกลายเป็นม่วงไปได้หา

แต่ละดอกมองดูคล้ายมะลิช่อน กลิ่นหอมอ่อนโยนไปได้ไกลเชียวหนา

เหมือนดั่งเจ้าฝ่ายอนงค์ท้าวพารา ใ้ภุมราเจ้าริบมาให้เรือไฉ

ต้นนางแย้มไม่เห็นชื่ออันรูปทรงพุ่ม เที่ยงช่อรูปใบเตยช่อยดใส

ใบรูปคล้ายกับใบโพธิ์โก้เหลือใจ ต้นโตไฉแพร่พันธุ์ได้รวดเร็วพลัน

สรรพคุณทางสมุนไพรของไม้นี้ ใช้นามากมีช่อยบรรเทาได้ตั้งพัน

รากใบต้นใช้ต้มดื่มได้สารพัน แต่งจ่านรรจ์ในตำรับพืชสมุนไพร

คนโบราณนั้นเชื่อกันนางแย้มบัว ไม้ครุฑหามาปลูกไว้ในที่อาศัย

เชื่อเป็นไม้อัปมงคลนำผีพราย สิ่งชั่วร้ายจะกล้ำกลายในบ้านเอย

อติพร แฉ่นองษ์

นางแย้ม แย้มยิ้มหน่อ พี่น้ำเอ รอยยิ้มเจ้า
 ยิ้มน้อง ไชรี เพาใจเล่า จนละลาย ค่อยไฟถอน
 แรกพบ ประทับน้อง อยากครอบครอง น้องสุขสันต์
 อยากอยู่ คู่รักของคน จนตีพินันต์ มั่นวางวาง
 ไชครอย ชวดยพินันต์ ได้สัมผัสกัน ก้นมากทลาย
 สมน้อง ได้น้อง ไชรี มาเป็นคู่ อยู่เคียงกัน
 นางแย้ม ยิ้มแต่หน้า กลับเปลี่ยนหน้า มานานวัน
 อยากพบ ประทับนั้น ยิ้มพิมพ์ใจ ให้พี่คืน
 รอยยิ้ม พิมพ์ใจพี่ ยิ้มหนึ่งที พี่คืน
 หน้าบึ้ง แม่ครึ่งคืน ใจพินันต์ มั่นตราตรม
 นางแย้ม แก้มเป็นพอง พี่ทวงทวง พ่วงสุขสม
 พินันต์ พันคืนนม นางแย้มอยู่ เพียงผู้เดียว

โกวิท ธีระโรจน์

นางแย้มแย้มยิ้มยวนชวนใจขมิ
ดอกสีขาวแปรขมิพุดรูงามตา

เพ็ญอารมณ์โฉมระรื่นดี้นภาดา
บานเบียดอ้าอึงแอบแนบจิตกัน

ช่อนางแย้มอยู่ตามยอดและปลายกิ่ง
ส่งกลิ่นหอมหวานหอมทุกคืนวัน

ด้านบนชิงบานก่อนอันอันเสวยวรรค์
บานนานครันทั้งดอกดกตลอดปี

รากตากแห้ง ใบ ลำต้นลำคาลำ
โรคผิวหนังผดผื่นคันใช้ได้ดี

ต้มกับน้ำเป็นยาแก้พิษฝี
รากฝนสีน้ำปูนใสได้โรคเรื้อรม

ไม้ประดับสวนงามนามนางแย้ม
หอมระรวยโรยรินกลิ่นมาเต็ม

บานแจ่มแจ่มเจิดประเสริญชื่น
ดอกบานเพิ่มจากด้านล่างข้างสวนจริง

ดองพร เดชกุฎทอง

นางแย้มจีน

ดอกนางแย้ม แย้มยิ้ม ดูพริ้มเพรา เจ้าไม้เหงา ดอกเป็นกลุ่ม ชุ่มฉ่ำสีแดง

กลิ่นก็หอม ออกลดลบ กลบดินแดน ดอกไม้โต ไม้แก่น นางแย้มเลย

สีขาวสวย เป็นช่อ ออกลดลบ เห็นเธอรียกว่า บ่เอ็งช่อน ออกลดเลย

ถิ่นกำเนิด จากชวา เข้ามาเลย สดุดะเอ๋ย เจ้าชุดพราว อยู่กลางใจ

ดอกข้างคล้าย มะลิช่อน ออกลดลบนอยู่ เบียดพราวพรู เป็นกลุ่ม พุ่มใส

ทั้งทิว ราตรี กลิ่นพุ้งไกล ทั้งรากใบ มีคุณเอื้อ เทล็ดอกผา

ศรีพันดา ณ หนองคาย

ดอกนางแย้มแย้มบานหวานจริงหน่อ
รวมเป็นช่อโดยสุดซึ้งของปราณ

งามละออร่ามะลิฟลิตอกขาว
ดูจะคร่ำครวญงามยามยี่มมา

อีกต้นหนึ่งงามดีมีกลีบขาว
กลางดอกสีชมพูอ่อนเป็นพวงพกา

เกสรขาวเรียกนางแย้มป่า
ซึ่งนาคาทอมอบโดยอันใจ

นางแย้มจีนสีชมพูช่อมัน
ดอกชมพู่ตัดเด่นเห็นแต่ไกล

เกสรสั้นกว่านางแย้มป่างามสดใส
ดูช่อกุ้ยยามได้ชมเต็มใจพลัน

นางแย้มป่านางแย้มจีนนางแย้มบ้าน
โดยสุดซึ้งจริงจิตนิรันดร

งามตระการดูพกามาจากสวรรค์
แสนดูขลุ่ยสั้นได้ชมดมนางแย้มบาน

อุไรรัตน์ ภาณุพานนท์

นางแย้มป่า

ฝนเจ้าฟ้า ไปรยมาพฤษษาขึ้น ไชยเจ้าขึ้นกระตั้นตี้นตอกพลับพลึง

นางแย้มแฉล้มบานปานมะลิ ตุจระตีสีเฒ่าประไลมใจ

ช่อตอกใหญ่ใตงามตุจดาพราย จรัดฉายกระพริบพรางกลางฟ้าใส

หอมระยรินกลิ่นเจ้าเหนือเกินใคร อดอดบไปท้อบ้านชานเสด็จใจ

ปลุกประดับบ้านเป็นแฉฉแฉเรียงราย แพร่ขยายแตกกอใหม่จากรากไซริ

กิ่งก้านแห่งแทนหลอตกรอตำยใหม่ โบราณใช้ใไล้กระไล้ยทุกท้อผ้า

นางแย้มช้อยท้อผ้าสุดน่ารัก แฉพร้อมพริกสิรรพคุณหนุนแต่่นค่า

คนเก่าแก่นำมาปลูกเป็นยา ใช้รักษาโรคภัยให้หายพลับ

กุศล คำเพราะ

ดอกนางแย้มแย้มยิ้มยิ้มยิ้มยิ้มยิ้มยิ้ม

เปรียบได้ดังสตรีที่กรีดกราย

ข้างนารีที่น่าถนอมตมตมหลาย

แย้มยิ้มยิ้มยิ้มยิ้มยิ้มยิ้มยิ้มยิ้มยิ้มยิ้ม

นางแย้มยิ้มยิ้มยิ้มยิ้มยิ้มยิ้มยิ้มยิ้มยิ้มยิ้ม

ภาคเหนือเรียกบั้งบั้งบั้งบั้งบั้งบั้งบั้ง

เป็นไม้พุ่มลำต้นเตี้ยค่อนข้างตรง

ขยายพันธุ์ด้วยการขุดลำต้น

เป็นใบเดี่ยวใบออกเป็นคู่

มีขนละเอียดปกคลุมอยู่ทุกที่

ดอกเป็นช่อออกตามยอดและปลายกิ่ง

ดอกคล้ายดอกมะลิช่อบนกลีบอ่อนตัว

สรรพคุณบำรุงประสาทและแก้ไข้

แก้ไตพิการพิษฝีปูดแฉะแฉะ

ดอกนางแย้มดอกนี้มีเสน่ห์

งามยิ้มแย้มแต่มีแต่ต่างแฉะ(จันทร์)เต็มดวง

ทิวแดนดินถิ่นไทยได้นักหนา

ภาคอีสานเรียกบั้งบั้งบั้งบั้งบั้ง

ความสูงส่งได้แค่เมตรครึ่งเทร

แต่ถ้าเผื่อให้ต้นกิ่งจะยิ่งดี

ลักษณะใบดูคล้ายใบโพธิ์

ที่เข้าที่เพราะมีกลิ่นเฉพาะตัว

เบียดเสียดยิ่งชิดติดกันมันเวียงหน่อ

สีขาวม่วงเป็ลี่ยนชมพูและม่วงแดง

รากและใบเป็นยาได้หลายแขนง

ใช้รากแห้งแก้เหน็บชาโรคเลือด

ม่วงแดงเท่าที่สีลับขาวจากสี

อยากจะคงแขนงแล้วเอาตัวมาลัย

อาภรณ์ สรีวิสูตร

เป็นดอกไม้ที่สวยงามระรวยหวาน ยามดอกบานจากขาวเจ้าเป็ลี่ยนสี
 เป็นชมพูสุ้มสีม่วงบานเต็มที ดอกทั้งปัดอกนางแย้มแม่แจ่มแจ๋จริง
 ดอกเล็กกลมมากหลายกลายเป็นช่อ งามละออเรียงรายอยู่ปลายกิ่ง
 ช่อม่วงแดงช่อรับแสงสีหนึ่ง สุดสวยยิ่งดอกนางแย้มแม่แจ่มใจ
 กลิ่นดอกหอมเย้ายวนชวนโหยหา ติดตรึงตาพาให้ใจหวนไห้
 กลิ่นหอมไทยโรยมาในคราใด ให้หลงใหลในนางแย้มแม่แจ่มในทรง

จตุพร สุวรรณปากแพรก

